

→ NÄITÄ TARVITSET

- Katkelma YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta (liite 1)
- Lasten asema sodassa (liite 2)
- Katkelmia Geneven sopimuksesta ja Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirjasta (liite 3)
- Apu -lehden artikkeli "Ruma sota" (28.8.2006) (liite 4)
- Kuva lapsisotilaista (liite 5)
- Helsingin Sanomien artikkeli "Lasten armeijassa ei tunneta armoa" (26.2.2006) (liite 6).
- Helsingin Sanomien entisestä kongolaiskapinallisesta kertova uutinen (25.9.2006) (liite 7).

Ennen aihepiiriin käsitteilyä oppilaille voidaan jakaa tehtävien lopusta löytyvät kymmenen kysymystä sodasta ja lapsista. Lopuksi voitte käydä kysymykset yhdessä läpi mallivastauksen avulla.

→ TEHTÄVÄ 7A

• Pohtikaa ensin luokassa seuraavia kysymyksiä:
Kuka on lapsi? Miksi 18 vuotta on useissa maissa täysikäisyyden raja?

Mitkä ovat lapsen perustarpeet? Onko koulunkäynti perustarve? Entä mahdollisuus harjoittaa omaa uskontoa tai pelata jalkapalloa?

Mitä jos näitä tarpeita ei täytetä?

• Näytä kalvolla oppilaille seuraavat katkelmat YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta (liite 1). Pohtikaa yhdessä tai pienissä ryhmissä:
Miten sota vaikeuttaa näiden oikeuksien toteutumista?

Millä eri tavoin sota vaikuttaa lasten elämään? Kootkaa vastauksenne luokan taululle. Verratkaa lopuksi vastauksiinne liitteen 2 kalvoon.

→ TEHTÄVÄ 7B

• Lukekaa katkelma Geneven sopimuksesta ja Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirjasta (liite 3):

• Pohtikaa seuraavia kysymyksiä:
Miksi juuri lapsilla on Geneven sopimuksen mukaan erityinen asema aseellisissa konflikteissa? Miten Geneven sopimuksissa luetellut toimet lapsien suojelemiseksi heijastavat lasten erityistarpeita?

Miksi lapsia osallistuu taisteluihin, vaikka sodan oikeussäännöt kieltävät lapsisotilaiden käytön? Miten lapsia voidaan suojella sodan aikana?

Ovatko Geneven sopimuksissa ja lapsen oikeuksien sopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjassa määritellyt ikäraajat mielestänne sopivia?

→ TEHTÄVÄ 7C

• Jakautukaa pieniin keskusteluryhmiin ja tarkastelkaa kuvaa lapsisotilaista (liite 5). Keskustelkaa seuraavista aiheista: Mitä tulee mieleenne, kun näette kuvat? Minkä ikäisiä lapsisotilaat ovat? Mistä syystä lapset on värvätty armeijaan?

→ TEHTÄVÄ 7D

• Tutustukaa Helsingin Sanomien 26.2.2006 julkaistuun artikkeliin "Lasten armeijassa ei tunneta armoa", joka käsittelee Ugandan sissisodan lapsisotilaita. Keskustelkaa seuraavista asioista:
Miksi kapinallisliike värvää nimenomaan lapsia joukkoihinsa? Millä tavoin lapsia manipuloidaan? Mitä kansainvälinen yhteisö on pyrkinyt tekemään tilanteen eteen? Mitä teidän mielestänne pitäisi tehdä?

→ LISÄTEHTÄVIÄ +

• Tutustukaa Martti Paanasen kirjoittamaan Apu-lehden 28.8.2006 julkaisemaan artikkeliin "Ruma Sota", joka käsittelee Suomen sisällissotaa vuodelta 1918 (liite 4). Keskustelkaa seuraavista aiheista:
Miten sota vaikutti suomalaislasten arkeen? Miten sodan jäljet näkyvät suomalaisessa yhteiskunnassa tänä päivänä?

• Etsikää internetistä YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. (Suomenkielinen lyhennelmä löytyy esimerkiksi osoitteesta www.unicef.fi). Valitkaa mielestänne kolme tärkeintä artikkelia. Esitelkää valitsemanne artiklat luokalle ja perustelkaa valintanne. Entä sodan aikana, valitsitteko ehkä toiset kohdat?

• Tutustukaa tunnilla Uzodinma Iwealan teokseen "Ei kenenkään lapset" tai Ishmael Beahin teokseen "Leikin loppu". Miten teoksissa on lähestytty lapsisotilaan arkea?

• Lukekaa Helsingin Sanomien entisestä kongolaiskapinallisesta kertova uutinen (25.9.2006). Miettikää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:
Miten Beliza joutui armeijaan? Miten Kongon tilanne on uutisen mukaan muuttunut ajasta, jolloin Beliza taisteli kapinallisjoukoissa? Miten aseriisuntakomissio on pyrkinyt auttamaan entisiä sotilaita? Miten sota on vaikuttanut Belizan elämään?

→ TESTAA TIETOSI

1. Kuinka paljon lapsia osallistui taisteluihin vuonna 2007?

- a) 40 000
- b) 150 000
- c) 300 000

2. Mikä osuus aseellisten selkkausten uhreista on siviilejä?

- a) 20 %
- b) 50 %
- c) 90 %

3. Saako alle 15-vuotiaita värvätä asevoimiin?

- a) Kyllä.
- b) Ei
- c) Tietyissä tilanteissa kyllä.

4. Lapsia oli pakolaisina maailmassa vuonna 2007:

- a) 200 000
- b) 20 miljoonaa
- c) 50 miljoonaa

5. Selkkausten osapuolten velvollisuus on:

- a) Auttaa kaikkia sodan uhreja, sekä aikuisia että lapsia tasapuolisesti.
- b) Antaa asustuslähetyksiä jaettaessa etusija lapsille.
- c) Auttaa ensisijaisesti oman osapuolensa uhreja.

6. Sodan oikeussääntöjen mukaan lapsivankeja tulee kohdella eri tavalla kuin aikuisia? Oikein vai väärin?

- a) Väärin, sodan oikeussäännöt kieltävät alle 18-vuotiaiden ottamisen sotavangeiksi.
- b) Väärin, lapsivankeja koskevat samat määräykset kuin aikuisiakin.
- c) Oikein, lapset ovat oikeutettuja saamaan erityistä kohtelua.

7. Eniten lapsisotilaita oli vuonna 2007:

- a) Etelä-Amerikassa
- b) Afrikassa
- c) Aasiassa

8. Useimmat lapsisotilaat:

- a) Osallistuvat taisteluihin etulinjassa
- b) Toimivat miinanraivaajina
- c) Osallistuvat muihin tehtäviin, kuten pyykinpesuun, ruokahuoltoon tai vartiointiin.

9. Sodan oikeussääntöjen mukaan:

- a) Sodan aikana koulunkäynti keskeytyy.
- b) Lasten tulee saada käydä koulua, jos koulu on selkkauksesta huolimatta toiminnassa.
- c) Lapsilla on aina oikeus saada opetusta myös sodan aikana.

10. Sodan oikeussääntöjen mukaan lapsisotilasta

- a) Ei voida syyttää eikä rangaista sotarikoksesta.
- b) Voidaan syyttää ja rangaista sotarikoksesta kuten aikuistakin.
- c) Voidaan syyttää sotarikoksesta, mutta rangaistuksessa tulee ottaa huomioon lapsen ikä.

Sodassakin on säännöt.
 OPPIMATERIAALI
 YLÄKOULUILLE
 JA LUKIOILLE

VASTAUKSET KYSYMYKSIIN

1. c) **300 000.** Arvioiden mukaan noin 300 000 alle 18-vuotiasta lasta on osallisina aseellisissa konflikteissa ympäri maailmaa. Monet lapsista on siepattu kodeistaan ja pakotettu liittymään armeijaan. Osa lapsista liittyy armeijaan itse esimerkiksi sosiaalisten syiden takia. Lapsella on suurempi riski joutua sotilaaksi, mikäli hän on joutunut eroon perheestään, on koditon tai asuu taistelualueella eikä käy koulu. Joskus armeijaan liittyminen on lapselle ainoa vaihtoehto selviytyä ja saada ruokaa vihollisuuksien keskellä.

2. c) **90 prosenttia.** Siviiliuhrien määrä on kasvanut tasaisesti sodankäynnin muutosten myötä. Kun ensimmäisessä maailmansodassa vain 5 prosenttia aseellisen selkkauksen uhreista oli siviilejä, nousi määrä toisessa maailmansodassa jo 50 prosenttia uhreista. 1990-luvun ja 2000-luvun konflikteissa arviolta jopa 90 prosenttia selkkauksen uhreista on ollut siviilejä.

3.) **Ei.** Alle 15-vuotiaita ei missään tilanteessa voi rekrytoida asevoimiin. Geneven lisäpöytäkirjat asettavat aseelliseen toimintaan osallistumisen vähimmäisikärajaksi 15 vuotta. Lisäksi Geneven I lisäpöytäkirjan mukaan kansainvälisissä aseellisissa selkkauksissa osapuolten on vältettävä alle 18-vuotiaiden ottamista asevoimiinsa. Jos 15–18 vuotiaita kuitenkin rekrytoidaan asevoimiin, on pyrittävä huolehtimaan, että heitä vanhemmat osallistuisivat ensisijaisesti taisteluihin.

Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus kieltää alle 15-vuotiaiden värväämisen sotatoimiin. Sopimuksen lisäpöytäkirja nostaa ikärajan 18-vuoteen.

4.b) **20 miljoonaa.** Tämän lisäksi viimeisen 10 vuoden aikana yli 2 miljoonaa lasta on kuollut sodan suorien vaikutusten takia ja yli miljoona lasta on joutunut eroon perheistään. Lisäksi yli 6 miljoonaa lasta kärsii sodan aiheuttamista vakavista vammoista tai pysyvästä vammautumisesta.

5. b) **Lapsille tulee antaa etusija avustuselätyksiä jaettaessa.** Sodan oikeussääntöjen mukaan osapuolten velvollisuutena on sallia vapaa kauttakulku kaikille välttämättömille elintarvike- ja vaatelähetysille, jotka on tarkoitettu lapsille. Sodan oikeussääntöjen mukaan lapsille on myös annettava etuoikeus evakuoinneissa piiritetyiltä tai sotatoimi-alueilta, ja heidät on vietävä turvaan sairaaloihin tai turvavyöhykkeille.

6. c) **Oikein, lapset ovat oikeutettuja saamaan erityistä kohtelua.** Sodan oikeussääntöjen mukaan alle 15-vuotiaat lapset nauttivat erityissuojelua, mikäli heidät pidätetään tai vangitaan aseelliseen selkkaukseen liittyvistä syistä. Vangitut lapset tulee majoittaa erilleen aikuisista, elleivät he majoitu perheensä kanssa. Vangituilla lapsilla on myös oikeus saada lisäravintoa, joka on suhteutettu heidän fysiologisiin tarpeisiinsa.

7. b) **Afrikassa.** Lapsisotilaita on eniten Afrikassa, jossa on arvioitu olevan jopa puolet kaikista maailman lapsisotilaita. Afrikan lisäksi heitä on Aasiassa ja osassa Latinalaista Amerikkaa, Eurooppaa ja Lähi Itää – kaiken kaikkiaan 36 eri maassa. Valtaosa lapsisotilaita on 14–18 vuotiaita, mutta jopa alle 10-vuotiaita lapsia toimii lapsisotilaina. Enemmistö lapsisotilaita on poikia, mutta myös tytöt ovat yhä useammin osallisina aseellisissa konflikteissa.

8. Osallistuvat muihin tehtäviin, kuten pyykinpesuun, ruokahuoltoon tai vartiointiin. Lapsisotilaita käytetään sotatoimissa mm. vakoilussa, itsemurhaiskuissa, miinanraivauksessa ja ihmiskilpinä. Varsinaisia taisteluita useammin lapset toimivat kuitenkin aseellisissa selkkauksissa usein huolto- ja viestitehtävissä. Lapsisotilaita kutsutaan kuitenkin kaikkia armeijan värväämiä lapsia, ei pelkästään taisteluihin osallistuvia.

9. c) **Lapsilla on oikeus saada opetusta myös sodan aikana.** Sodan oikeussääntöjen mukaan lapsilla on myös sodan aikana oikeus saada opetusta, johon tulee sisältyä uskonnollista ja moraalista kasvatusta.

10. c) **Lapsisotilasta voidaan syyttää sotarikoksesta, mutta rangaistuksessa tulee ottaa huomioon hänen ikänsä.** Lapsisotilain, kuten muidenkin sotilaiden, vastuulla on toimia sodan oikeussääntöjen mukaisesti. Jos lapsisotilas rikkoo näitä sääntöjä, hänet voidaan sotavankina vangita ja häntä voidaan syyttää sotarikoksesta. Aseelliseen selkkaukseen liittyvää kuolemantuomiota ei kuitenkaan saa panna täytäntöön, mikäli lapsi on rikoksente kohetkellä ollut alle 18-vuotias.